

Forum Standaardisatie

Expertadvies SIKB0102 versie 3

Ter Openbare Consultatie

Datum 23 juli 2015

Colofon

Projectnaam	Expertadvies SIKB0102 versie 3
Versienummer	1.0
Locatie	Den Haag
Organisatie	Forum Standaardisatie Postbus 96810 2509 JE Den Haag forumstandaardisatie@logius.nl
Auteur	Ruud Boot
Onafhankelijk voorzitter	Gerard van der Hoorn

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
Forumadvies & Managementsamenvatting	4
1 Doelstelling expertadvies	7
1.1 <i>Achtergrond</i>	<i>7</i>
1.2 <i>Doelstelling expertadvies</i>	<i>7</i>
1.3 <i>Doorlopen proces</i>	<i>7</i>
1.4 <i>Vervolg.....</i>	<i>8</i>
1.5 <i>Samenstelling expertgroep.....</i>	<i>8</i>
1.6 <i>Leeswijzer.....</i>	<i>8</i>
2 Toepassings- en werkingsgebied	10
2.1 <i>Toelichting SIKB0102</i>	<i>10</i>
2.2 <i>Functioneel toepassingsgebied.....</i>	<i>11</i>
2.3 <i>Organisatorisch werkingsgebied</i>	<i>12</i>
3 Toetsing van standaard aan criteria.....	13
3.1 <i>Toegevoegde waarde.....</i>	<i>13</i>
3.2 <i>Open standaardisatieproces</i>	<i>16</i>
3.3 <i>Draagvlak</i>	<i>19</i>
3.4 <i>Opname bevordert adoptie.....</i>	<i>21</i>
4 Adoptieactiviteiten.....	23

Forumadvies & Managementsamenvatting

Advies aan het Forum

De expertgroep adviseert het Forum Standaardisatie SIKB0102 versie 3 op te nemen op de lijst met open standaarden als 'pas toe of leg uit' standaard.

Daarnaast adviseert de expertgroep het Forum Standaardisatie het predikaat 'uitstekend beheerproces' toe te kennen aan de SIKB (de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodemkwaliteit) waardoor voor nieuwe versies van SIKB0102 geen aanvullende toetsing meer nodig zal zijn.

De expertgroep beschouwt het predikaat 'uitstekende beheer' als belangrijke voorwaarde omdat de lange doorlooptijd van de procedure voor het opvoeren van een nieuwe versie op de lijst de adoptie van SIKB0102 anders in de zou weg staan.

Als functioneel toepassingsgebied wordt voorgesteld:

Digitale uitwisseling van archeologische informatie tussen opgravende instanties, vondstendepots en/of archeologische registers.

Als organisatorisch werkingsgebied wordt geadviseerd:

Nederlandse overheden (Rijk, provincies en gemeenten) en instellingen uit de (semi-) publieke sector.

Waarom is opname belangrijk?

Op dit moment vindt de uitwisseling van informatie veelal op niet-gestandaardiseerde wijze plaats. Depots (landelijk, provinciaal en gemeentelijk) hebben specifieke vereisten voor de aanlevering van informatie, leveranciers van informatiesystemen bieden een eigen koppelvlak. De werkwijze voor uitwisseling is daardoor niet efficiënt. Vanuit het veld is er behoefte aan een duidelijke keus voor welke standaard te gaan en dat er geen concurrerende standaarden naast elkaar bestaan. Plaatsing op de lijst is een belangrijk hulpmiddel om deze richting te bepalen.

Waar gaat het inhoudelijk over?

De SIKB0102 standaard is voor de uitwisseling van archeologische informatie. Deze informatie wordt verzameld tijdens het uitvoeren van archeologisch onderzoek. Een opgravende instantie, overheidsorganisatie of een bedrijf, dat archeologisch onderzoek doet heeft een wettelijke plicht om binnen twee jaar na afronding van de opgraving de verzamelde informatie beschikbaar te stellen aan een aantal depots (landelijk, provinciaal en/of gemeentelijk). De structuur, het formaat en de waarden voor de uitwisseling van deze informatie wordt beschreven door SIKB0102.

Hoe is het proces verlopen?

Door het Bureau Forum Standaardisatie en de procedurebegeleider is een intakegesprek gevoerd met de indiener en beheerder van SIKB0102. Tijdens de intake is de standaard getoetst op uitsluitingscriteria en is een eerste inschatting gemaakt van de kansrijkheid van de procedure.

Vervolgens heeft een expertgroep plaatsgevonden op 29 juni jl. De uitkomsten zijn in dit adviesrapport vastgelegd, waaronder de vaststelling van het toepassings- en werkingsgebied en wordt ter openbare consultatie aangeboden.

Hoe scoort de standaard op de toetsingscriteria?

Toegevoegde waarde

De expertgroep concludeert dat SIKB0102 belangrijk is voor het gedefinieerde functionele toepassingsgebied. De standaard draagt bij aan een betere kwaliteit van archeologische informatie, efficiency bij de uitwisseling van informatie en stimuleert de inzet van goede informatiesystemen bij opgravende instanties en (e)depots.

Open standaardisatieproces

De expertgroep en een aanvullende toets concludeert dat er sprake is van een open standaardisatie proces dat voorziet in voldoende waarborgen voor evenwichtige participatie van belanghebbenden, transparante besluitvorming en continuïteit. De standaard en overige informatie is vrij toegankelijk via de website van de SIKB. De expertgroep concludeert dat het predikaat 'uitstekend beheerproces' gerechtvaardigd is.

Draagvlak

De expertgroep concludeert dat er voldoende draagvlak voor de standaard is en marktadoptie al op gang is gekomen. De opname op de lijst met open standaarden wordt door een brede vertegenwoordiging van belanghebbenden gesteund.

Opname bevordert de adoptie

De expertgroep concludeert dat opname op de lijst van open standaarden als 'pas toe of leg uit' standaard bijdraagt aan adoptie. Complementaire ontwikkelingen in de wet en regelgeving (zoals de erfgoedwet) en in de ontwikkeling van inhoudelijke sectorale afspraken (zoals de KNA, Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) krijgen zo een extra steun in de rug, en vice versa. Gebruik van de standaard is overigens niet wettelijk verplicht.

Welke additionele adviezen zijn er ten aanzien van de adoptie van de standaard?

De expertgroep doet het Forum Standaardisatie de aanbeveling om bij de opname op de lijst voor 'pas toe of leg uit' ten aanzien van de adoptie van SIKB0102 versie 3 de volgende oproepen te doen:

1. Aan de SIKB om – nog meer dan nu - zorg te dragen dat met name kleine partijen ondersteuning krijgen.
2. Aan de SIKB om de betrokkenheid van de archeologische sector te verbeteren door een steviger vertegenwoordiging van systeemleveranciers/ontwikkelaars in het CCvD (Centraal College van Deskundigen) datastandaarden te realiseren.
3. Aan KING om SIKB0102 compliant software op te nemen in de gemeentelijke software catalogus.

4. Aan de organisatoren van de Reuvensdagen (De Stichting Reuvens, de Programmacommissie en het organiserend team) om in het programma van 26 en 27 november 2015 (en in de edities in de komende jaren) aandacht te besteden aan ontwikkelingen en implementaties van SIKB0102. Dit kan bijvoorbeeld met gerichte *call for papers* of *call for sessions* op dit onderwerp aan systeempleveranciers, opgravende instanties, gemeentelijke en provinciale depots en partijen als de RCE (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed), DANS (Data Archiving and Networking Services) en de SIKB.
5. Aan de RCE om het Archeologisch Basis Register (ABR) tezamen met het archeologisch werkveld door te ontwikkelen met gebruikmaking van een goed, participatief model.
6. Aan de SIKB / het CCvD datastandaarden om de monitoring van de adoptie op te pakken met een nulmeting in 2015 en daarna iedere 2 jaar een voortgangsmeting. De meting moet niet alleen aandacht besteden aan de partijen die wel gebruik maken van de standaard maar ook de partijen die dat niet doen.

1 Doelstelling expertadvies

1.1 Achtergrond

Het gebruik van open standaarden en het voorkomen van vendor lock-in is een van de doelstellingen van de Nederlandse overheid. Dit beleid wordt herbevestigd in actieplan "Open overheid", de digitale agenda 2011-2015, de digitale agenda 2017 en de kabinetsreactie op het rapport Elias. Deze plannen onderstrepen de noodzaak van het zoveel mogelijk meenemen van open standaarden bij het ontwerpen van informatiesystemen.

Een van de maatregelen om de adoptie van standaarden te bevorderen is het beheren van een lijst met open standaarden, die vallen onder het principe 'pas toe of leg uit' of 'aanbevolen'. Het Nationaal Beraad Digitale Overheid spreekt zich uit over de standaarden die op de lijst zullen worden opgenomen, o.a. op basis van een expertbeoordeling van de standaard. Het Nationaal Beraad wordt geadviseerd door het Forum Standaardisatie. Het Bureau Forum Standaardisatie ondersteunt beide instellingen.

1.2 Doelstelling expertadvies

Onderwerp van dit expertadvies is SIKB0102 versie 3. Deze standaard is aangemeld voor opname op de 'pas toe of leg uit'-lijst door Roeland Heuff, secretaris van het CCvD Datastandaarden bij SIKB, waar het beheer over de standaard plaatsvindt.

Doel van dit advies is om, aan de hand van de toetscriteria van het Forum Standaardisatie, vast te stellen:

- of SIKB0102 versie 3 moet worden opgenomen op de lijst met open standaarden als 'pas toe of leg uit' standaard, al dan niet onder bepaalde voorwaarden.
- of het predikaat uitstekend beheer aan de SIKB kan worden verleend voor het beheer van deze standaard.

De expertgroep heeft expliciet aangegeven om versie 3 te behandelen om daarmee aan te geven dat dit zowel de huidige versie 3.0 betreft als de komende backwards compatible versies (3.x).

1.3 Doorlopen proces

Voor het opstellen van dit voorbereidingsdocument is de volgende procedure doorlopen:

Door het Bureau Forum Standaardisatie is een intakegesprek gevoerd met de indiener op 11 mei 2015. Tijdens de intake is de standaard getoetst op uitsluitingscriteria ('criteria voor in behandeling') en is een eerste inschatting gemaakt van de kansrijkheid van de procedure.

Op basis van de intake is op 10 juni 2015 in het Forum besloten de aanmelding in procedure te nemen. Op basis van dit besluit is een expertgroep samengesteld, een voorzitter aangesteld en een voorbereidingsdossier opgesteld voor de leden van de expertgroep. De expertgroep is op 29 juni 2015 bijeen gekomen om SIKB0102 in het algemeen en de geïdentificeerde aandachtspunten in het bijzonder te bespreken. Tijdens deze bijeenkomst is ook het toepassings- en werkingsgebied vastgesteld.

De uitkomsten van de expertgroep zijn door de voorzitter en begeleider verwerkt in een adviesrapport. Een eerste conceptversie is aan de leden van de expertgroep gestuurd met het verzoek om een reactie. Na verwerking van deze reacties is het rapport afgerond en geschikt gemaakt voor openbare consultatieronde.

1.4 Vervolg

Het expertadvies zal ten behoeve van een openbare consultatie openbaar worden gemaakt door het Bureau Forum Standaardisatie. Eenieder kan gedurende de consultatieperiode op dit expertadvies een reactie geven. Het Bureau Forum Standaardisatie legt vervolgens de reacties voor aan de voorzitter en indien nodig aan de expertgroep.

Het Forum Standaardisatie zal op basis van het expertadvies en de openbare consultatie een advies aan het Nationaal Beraad opstellen. Het Nationaal Beraad bepaalt uiteindelijk op basis van het advies van het Forum of de standaard op de 'pas toe of leg uit'-lijst komt.

1.5 Samenstelling expertgroep

Het Forum streeft naar een zo representatief mogelijke expertgroep, met een evenwichtige vertegenwoordiging van (toekomstige) gebruikers (zowel publiek als privaat), leveranciers, wetenschappers en andere kennishebbers. Daarnaast wordt een onafhankelijke voorzitter aangesteld om de expertgroep te leiden en als verantwoordelijke op te treden voor het uiteindelijke expertadvies.

Als voorzitter treedt op: Gerard van der Hoorn, consultant bij Verdonck, Klooster & Associates (VKA). Ruud Boot, eveneens consultant bij VKA, begeleidt de expertgroep in opdracht van het Bureau Forum Standaardisatie.

Aan de expertbijeenkomst nemen verder deel:

- Wouter Boasson, RAAP
- Ellen Gehring, gemeente Leiden.
- Roeland Heuff, SIKB, secretaris van het CCvD Datastandaarden, indiener.
- Ronald Visser, Saxion
- William Schnitger, QLC

Er is voorafgaand aan de expertgroep schriftelijke input gegeven door:

- Guus Boots, Econsultancy
- Hella Hollander, DANS
- Erwin van der Klooster, Archeodienst
- Milco Wansleben, Rijksuniversiteit Leiden
- Paul Zoetbrood, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Lancelot Schellevis van het Bureau Forum Standaardisatie is als toehoorder bij de expertbijeenkomst aanwezig.

1.6 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt beschreven in welke gevallen de standaard functioneel gezien gebruikt zou moeten worden (functioneel toepassingsgebied) en door welke organisaties deze gebruikt zou moeten worden (organisatorisch werkingsgebied).

Om te bepalen of de standaard opgenomen moet worden op de lijst met standaarden voor 'pas toe of leg uit', is deze getoetst aan een viertal vastgestelde criteria. Tevens is de toekenning van het predikaat uitstekend beheer getoetst. In hoofdstuk 3 staat het resultaat van deze toetsing.

2 Toepassings- en werkingsgebied

Van overheidsorganisaties wordt verwacht dat zij de lijst met open standaarden hanteren bij aanbestedingstrajecten volgens het 'pas toe of leg uit'-regime. Afhankelijk van de aan te schaffen functionaliteit zal bepaald moeten worden welke koppelvlakken geïmplementeerd moeten worden, en welke standaarden uit de lijst hiervoor ingezet dienen te worden. Om dit te kunnen doen heeft de expertgroep gekeken in welke gevallen de standaard functioneel gezien gebruikt zou moeten worden (functioneel toepassingsgebied), en door welke organisaties deze gebruikt zou moeten worden (organisatorisch werkingsgebied).

2.1 Toelichting SIKB0102

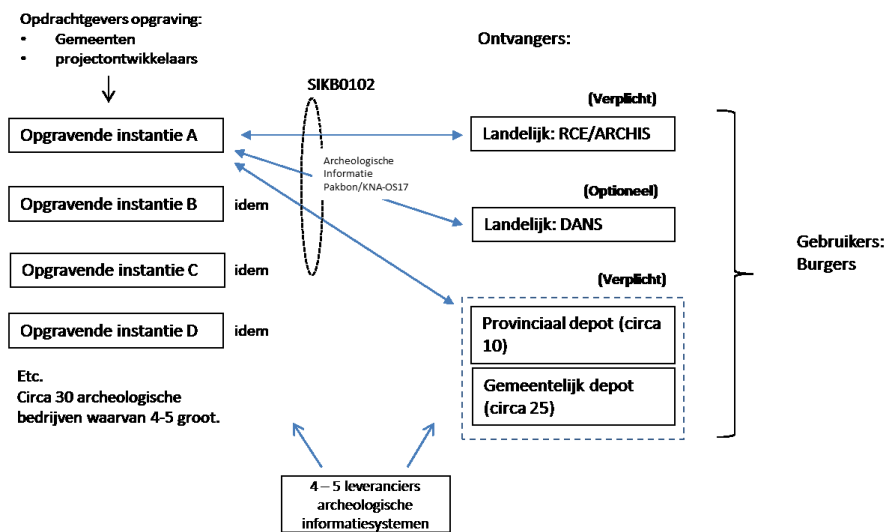
De SIKB0102 standaard is voor de uitwisseling van archeologische informatie. Deze informatie wordt verzameld tijdens het uitvoeren van archeologisch onderzoek. Een opgravende instantie, overheidsorganisatie of een bedrijf, dat archeologisch onderzoek doet heeft een wettelijke plicht om binnen twee jaar na afronding van de opgraving de verzamelde informatie beschikbaar te stellen aan een aantal depots (landelijk, provinciaal en/of gemeentelijk). De structuur, het formaat en de waarden voor de uitwisseling van deze informatie wordt beschreven door SIKB0102.

Op dit moment vindt de uitwisseling van informatie veelal op niet-gestandaardiseerde wijze plaats. Depots hebben specifieke vereisten voor de aanlevering van informatie, leveranciers van informatiesystemen bieden een eigen koppelvlak. De werkwijze voor uitwisseling is daardoor niet efficiënt. In de functionele usecase is dit probleem verder beschreven.

SIKB0102 dekt inhoudelijk de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) in de breedte. Deze norm is leidend voor dit werkveld. Een belangrijk subset van gegevens binnen het KNA is de zogeheten pakbon (KNA-OS17). De pakbon kan worden beschouwd als verplichtend deel, SIKB0102 dekt de pakbon volledig af. SIKB0102 is echter ruimer en voorziet ook in een (voor de pakbon) niet verplicht deel. De standaard sluit inhoudelijk ook aan op het Archeologisch Basis Register (ABR) dat in beheer is bij de RCE. Het ABR vormt ook de basis voor Archis 3.0, het landelijke depot voor archeologische informatie bij de RCE. Dit is één van de depots die middels een SIKB0102 gestandaardiseerd koppelvlak van informatie wordt voorzien.

Er zijn nog diverse ontwikkelingen gaande. Zo wordt een gewijzigde KNA eind 2015 verwacht met gevolgen voor SIKB0102. Het is ook de verwachting dat de implementatie in Archis 3.0 voor wijzigingen in SIKB0102 zal zorgen. Verder loopt er een discussie over de inhoud van de keuzelijsten. Dit alles maakt dat de standaard levend is en de komende tijd verder in reikwijdte zal toenemen. Desalniettemin is er genoeg praktijkervaring met de standaard.

Onderstaande figuur geeft een overzicht van het toepassingsgebied van de standaard:

Figuur 1: toepassingsgebied SIKB0102

2.2 Functioneel toepassingsgebied

Bij de intake is de volgende use case beschreven:

Situatie zonder gebruik van SIKB0102:

Een opgravende instantie voert in opdracht van gemeenten opgravingen uit en legt de informatie vast in het eigen informatiesysteem. De opgravende instantie werkt landelijk. Het eigen informatiesysteem voorziet niet in een gestandaardiseerde export voor levering aan een depot. Deze opgravende instantie heeft te maken met diverse provinciale en gemeentelijke depots waaraan het informatie moet aanleveren. Daarnaast leveren ze informatie aan de RCE (verplicht) en DANS (niet verplicht).

In deze situatie zal het bedrijf voor elk depot een afspraak moeten maken over de aanlevering van informatie. Afhankelijk van de wijze van aanleveren zal er ook handmatig werk nodig zijn voor het samenstellen en verzenden van de informatie. Verder bestaat de kans op fouten bij de overdracht van informatie. In geval van wijzigende behoefte/eisen zal dit opnieuw voor elk depot moeten plaatsvinden.

In dit scenario is het voor de depots ook lastig want de werkwijze is ook voor hen arbeidsintensief omdat er steeds afspraken gemaakt moeten worden tussen de betrokken partijen.

De omvang van het werkgebied van het depot en de opgravende instantie (landelijk, provinciaal, gemeentelijk) zal de omvang van bovengenoemde problematiek bepalen.

Situatie met gebruik van SIKB0102:

Wanneer depots en opgravende instanties (en hun systeemleveranciers) gebruik maken van de SIKB0102-standaard dan is in het bovenstaande scenario voorzien in een gestandaardiseerde, geautomatiseerde informatieoverdracht. In de specifieke vereisten van gemeenten kan bij de implementatie van het koppelvlak (via de codelijsten) worden voorzien. Een dergelijke werkwijze is efficiënt en stimuleert het gebruik van goede

informatiesystemen wat een positief effect heeft op de kwaliteit en vindbaarheid van archeologische informatie.

De expertgroep onderschrijft bovengenoemde use-case als meest relevant voor de toepassing van deze standaard.

Use-cases die zijn besproken en waarvan de expertgroep adviseert SIKB0102 NIET verplichtend te maken, zijn:

1. Informatie-uitwisseling van e-depots aan opgravende instanties, onderwijsinstellingen en overige (onderzoeks)instellingen.
2. Informatie-uitwisseling tussen opgravende instanties.
3. Informatie-uitwisseling met burgers.

Wanneer SIKB0102 in de toekomst verder ontwikkelt zouden use-case 1 en 2 mogelijk binnen scope komen. Het toepassingsgebied zal dan moeten worden herzien. Voor use-case 3 is SIKB0102 niet van toepassing.

De expertgroep onderschrijft het volgende aandachtspunt: bij de use case zijn ook kleine partijen betrokken (gemeentelijke depots, opgravende instanties) met een lage graad van automatisering, laag volume van archeologische vondsten en beperkte (ICT-)budgetten. Deze partijen hebben mogelijk moeite om op korte termijn SIKB0102 te implementeren wanneer vastgehouden wordt aan de eigen, bestaande IT voorziening. Inbouwen kan voor deze organisatie prijzig zijn. De expertgroep ziet als oplossing de (gezamenlijke) aanschaf van een standaard informatiesysteem met een standaard SIKB0102 compliant koppelvlak. Deze zijn tegen redelijke kosten te verwerven. Hoewel de precieze kosten niet bekend zijn is op basis van een praktijkcase de inschatting dat de investering afhankelijk van startsituatie en scope ten minste € 10.000 is.

Als functioneel toepassingsgebied wordt voorgesteld:

Digitale uitwisseling van archeologische informatie tussen opgravende instanties, vondstendepots en/of archeologische registers.

2.3 Organisatorisch werkingsgebied

De expertgroep adviseert om het organisatorisch werkingsgebied van de standaard overeen te laten komen met het werkingsgebied waarop het 'pas toe of leg uit' principe van toepassing is, te weten:

Nederlandse overheden (Rijk, provincies en gemeenten) en instellingen uit de (semi-) publieke sector.

3 Toetsing van standaard aan criteria

Om te bepalen of de standaard opgenomen moet worden op de lijst met open standaarden is deze getoetst aan een aantal criteria. Er zijn vier hoofdcriteria:

1. Toegevoegde waarde
2. Open standaardisatieproces
3. Draagvlak
4. Opname bevordert adoptie

Deze criteria staan beschreven in het rapport, "*Toetsingprocedure en criteria voor indieners en experts*" en staan op de website www.forumstandaardisatie.nl/open-standaarden. Het resultaat van de toetsing zal in dit hoofdstuk per criterium beschreven worden. Voor de volledigheid is tevens de definitie van elk criterium opgenomen. Grijs gearceerde vragen zijn op zichzelf niet doorslaggevend voor het beantwoorden van de hoofdvraag, maar dragen wel bij aan het beeld dat nodig is om de hoofdvraag te beantwoorden.

3.1 Toegevoegde waarde

Definitie: De interoperabiliteitswinst en andere voordelen van adoptie van de standaard wegen overheidsbreed en maatschappelijk op tegen de risico's en nadelen.

3.1.1 Is het toepassings- en werkingsgebied van de aanmelding goed gedefinieerd?

3.1.1.1 *Is het functioneel toepassingsgebied goed gedefinieerd?*

Ja, zie § 2.2.

3.1.1.2 *Is het organisatorisch werkingsgebied goed gedefinieerd?*

Ja, zie § 2.3.

3.1.1.3 *Is de standaard generiek toepasbaar en niet alleen bedoeld voor gegevensuitwisseling met één of een beperkt aantal specifieke voorzieningen? (toelichtende vraag)*

Ja, de standaard is breed toepasbaar voor digitale uitwisseling van archeologische informatie met behulp van gestructureerd uitwisselformaat tussen archeologische bedrijven (opgravende instanties voor het verrichten van archeologisch onderzoek), Nederlandse overheden (depots op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau) en instellingen uit de (semi-) publieke sector zoals onderwijsinstellingen. Deze laatste profiteren vooral van de toegenomen kwaliteit en beschikbaar van archeologische informatie als gevolg van toepassing van de standaard. De standaard is daarmee breder dan voor één specifieke voorziening en is niveau overstijgend.

3.1.2 Verhoudt de standaard zich goed tot andere standaarden?

3.1.2.1 *Kan de standaard naast of in combinatie met reeds opgenomen*

standaarden worden toegepast (d.w.z. de standaard conflicteert niet met reeds opgenomen standaarden)?

Ja, er is geen andere *standaard voor dit toepassingsgebied*. Er is een verband met de geo standaarden (NEN3610) op de lijst met open standaarden. Inhoudelijk gaat het dan om het x,y coördinaat. Wanneer contouren gebruikt gaan worden voor het vastleggen van opgravingslocaties dan kan er gebruik gemaakt worden van GML profielen. Deze zijn opgenomen in de standaard. SIKB0102 is consistent met NEN3610.

Een NEN3610 conformiteitstoets acht de expertgroep niet zinvol omdat er sprake is van maar één geo object in SIKB0102.

SIKB0101 is een naastliggende standaard met een ander werkingsgebied namelijk milieutechnische bodeminformatie. Er is geen inhoudelijk verband met SIKB0102.

3.1.2.2 *Biedt de aangemelde standaard meerwaarde boven reeds opgenomen standaarden met een overlappend functioneel toepassings- en organisatorisch werkingsgebied? (Dit kan ook om een nieuwe versie van dezelfde standaard gaan.)*

Ja, er is geen sprake van overlap want er zijn geen standaarden opgenomen met hetzelfde werkingsgebied.

3.1.2.3 *Biedt de aangemelde standaard meerwaarde boven bestaande concurrerende standaarden die in aanmerking zouden kunnen komen voor opname? (toelichtende vraag)*

Ja, er zijn eigenlijk geen concurrerende standaarden.

Een mogelijke overlap met het Informatie Model Kennis Informatie Cultuur Historie (IMKICH) bedoeld voor presentatie van cultuur historische informatie op de kaart is verkend. Er blijkt weinig overlap te zijn. IMKICH leidt al jaren een slapend bestaan. In de praktijk bleek deze standaard lastig te implementeren. Inmiddels is de techniek de afgelopen jaren verder gevorderd onder andere op het vlak van zaakgericht werken en is het niet de verwachting dat IMKICH nieuw leven wordt ingeblazen.

3.1.2.4 *Is de standaard een internationale standaard of sluit de standaard aan bij relevante internationale standaarden? (toelichtende vraag)*

Nee. Implementatie wordt voor internationaal werkende organisaties (systeemleveranciers) wel interessanter wanneer dit het geval is.

3.1.3 *Wegen de kwantitatieve en kwalitatieve voordelen van adoptie van de standaard, voor de (semi-)overheid als geheel en voor de maatschappij, op tegen de nadelen?*

3.1.3.1 *Draagt de adoptie van de standaard bij aan de oplossing van een bestaand, relevant interoperabiliteitsprobleem?*

Ja, de interoperabiliteit tussen opgravende instanties en depots wordt verbeterd met de inzet van deze standaard.

3.1.3.2 Draagt de standaard bij aan het voorkomen van een vendor lock-in (leveranciersafhankelijkheid)?

Ja, SIKB0102 voorkomt dat er systeemeigen standaarden worden toegepast. De digitale uitwisseling van informatie was tot voor kort in het genoemde functionele toepassingsgebied gering. Er werd vooral veel informatie overgeklopt of gedeeld in .csv bestanden (comma seperated values) op basis van een bilaterale afgespraak over de inhoud. De implementatie van SIKB0102 voorkomt een situatie waarin leveranciers hun eigen standaarden hebben geïmplementeerd en die vervolgens moet worden doorbroken.

3.1.3.3 Wegen de overheidsbrede en maatschappelijke baten voor de informatievoorziening en de bedrijfsvoering op tegen de kosten?

Ja. De standaard heeft toegevoegde waarde op het vlak van informatiekwaliteit, efficiency bij uitwisselen van informatie en de inzet van goede informatiesystemen.

Met name bij de opgravende instanties is er een goede business case te verwachten omdat zij nu met verschillende aanleveren vanuit de depots te maken hebben (zowel inhoudelijk als wijze van aanlevering). De landelijke depots zoals Archis 3.0 werken inmiddels aan de implementatie van SIKB0102.

Er is een aandachtspunt betreffende de financiering van ICT investeringen. Er zijn veel partijen betrokken maar de budgetten waarmee gewerkt wordt zijn bij sommige partijen bescheiden. Hierbij kan gedacht worden aan aan de gemeentelijke depots of de opgravende instanties waarbij het slechts een klein volume vondsten gaat (In Nederland zijn circa 5.000 archeologische veldonderzoeken per jaar). Bij een aantal van deze partijen is de graad van automatisering laag. In § 2.2 bij het bespreken van het functionele toepassingsgebied is hier ook al aandacht aan besteed. Volgens de expertgroep is dit met een bescheiden investering oplosbaar.

3.1.3.4 Zijn de beveiligingsrisico's aan overheidsbrede adoptie van de standaard acceptabel?

Ja. Door de aard van de informatie zijn er geen problemen te verwachten op het vlak van informatiebeveiliging of privacy als gevolg van de uitwisseling conform SIKB0102.

3.1.3.5 Zijn de privacyrisico's aan overheidsbrede adoptie van de standaard acceptabel?

Ja. Door de aard van de informatie zijn er geen problemen te verwachten op het vlak van informatiebeveiliging of privacy als gevolg van de uitwisseling conform SIKB0102.

3.1.4 Conclusie criteria 'Toegevoegde waarde'

De expertgroep concludeert dat SIKB0102 belangrijk is voor het gedefinieerde functionele toepassingsgebied. De standaard draagt bij aan een betere kwaliteit van archeologische informatie, efficiency bij de uitwisseling van informatie en stimuleert de inzet van goede informatiesystemen bij opgravende instanties en (e)depots.

3.2 Open standaardisatieproces

Definitie: De ontwikkeling en het beheer van de standaard zijn op een open, onafhankelijke, toegankelijke, inzichtelijke, zorgvuldige en duurzame wijze ingericht.

3.2.1 Is de documentatie voor een ieder drempelvrij beschikbaar?

3.2.1.1 *Is het specificatiedocument beschikbaar zonder dat er sprake is van onacceptabele belemmeringen (zoals te hoge kosten en te hoge lidmaatschapseisen)?*

Ja, deze is vrij te downloaden via www.sikb.nl/sikb0102

3.2.1.2 *Is de documentatie over het ontwikkel- en beheerproces (bijv. het voorlopige specificatiedocument, notulen en beschrijving besluitvormingsprocedure) beschikbaar zonder dat er sprake is van onacceptabele belemmeringen (zoals te hoge kosten en te hoge lidmaatschapseisen)?*

Ja, informatie over de besluitvorming is publiekelijk toegankelijk via www.sikb.nl/ccvddatastandaarden .

3.2.2 Is het intellectuele eigendomsrecht voor eenieder beschikbaar, zodat de standaard vrij implementeerbaar en te gebruiken is?

3.2.2.1 *Stelt de standaardisatieorganisatie het intellectueel eigendomsrecht op de standaard m.b.t. bijvoorbeeld eventuele patenten- onherroepelijk royalty-free voor eenieder beschikbaar?*

Ja, SIKB0102 is royalty free verkrijgbaar en het test en rapportagetool is gratis te gebruiken door de ontwikkelaars van de standaard.

3.2.2.2 *Garandeert de standaardisatieorganisatie dat partijen die bijdragen aan de ontwikkeling van de standaard hun intellectueel eigendomsrecht onherroepelijk royalty-free voor eenieder beschikbaar stellen?*

Ja, de beheerprocessen zijn zodanig dat partijen hier in openheid en zonder voorbehouden aan bijdragen. De rechten vervallen aan de SIKB.

3.2.3 Is de inspraak van eenieder in voldoende mate geborgd?

3.2.3.1 *Is het besluitvormingsproces toegankelijk voor alle belanghebbenden (bijv. gebruikers, leveranciers, adviseurs, wetenschappers)?*

Ja. Er is het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Archeologie dat verantwoordelijk is voor de vakinhoudelijke afstemming en besluitvorming. Er is het CCvD Datastandaarden dat verantwoordelijk is voor de informatiekundige afstemming en besluitvorming. Daarnaast is er een begeleidingscommissie en een technische commissie. In deze gremia zijn diverse belanghebbenden vertegenwoordigd, waaronder de landelijke depots (RCE en DANS), provinciale en gemeentelijke depots, publieke en private opgravende instanties en systeemleveranciers. De standaard en overige relevante informatie, bijvoorbeeld informatie over het standaardisatieproces is vrij toegankelijk via de website van de SIKB.

Versie 3.0 van SIKB0102 is op 21-11-2014 vastgesteld door het CCvD Datastandaarden en op 8-12-2014 door het CCvD Archeologie.

In het jaarplan 2015 stelt het CCvD Datastandaarden bij de terugblik op 2014 het volgende: "Aandachtspunt is de betrokkenheid van de sector Archeologie bij het CCvD Datastandaarden. Ondanks gerichte inspanningen loopt de sector hier nog niet warm voor."

De expertgroep is van mening dat de betrokkenheid van de archeologische sector verbeterd kan worden door een steviger vertegenwoordiging van systeemleveranciers/ontwikkelaars in het CCvD datastandaarden.

3.2.3.2 *Vindt besluitvorming plaats op een wijze die zoveel mogelijk recht doet aan de verschillende belangen?*

Ja, in beginsel op basis van consensus.

3.2.3.3 *Kan een belanghebbende formeel bezwaar aantekenen tegen de gevolgde procedure?*

Ja, dit is onderdeel van het beheer. Zie reglement van het CCvD Datastandaarden via www.sikb.nl/ccvddatastandaarden

3.2.3.4 *Organiseert de standaardisatieorganisatie regelmatig overleggen met belanghebbenden over doorontwikkeling en beheer van de standaard?*

Ja, halfjaarlijks overleg Technische werkgroep en Begeleidingscommissie. Periodieke themabijeenkomsten voor brede doelgroep.

3.2.3.5 *Organiseert de standaardisatieorganisatie een publieke consultatie voordat (een nieuwe versie van) de standaard wordt vastgesteld?*

Ja, afhankelijk van de omvang/impact van de wijziging. Voor criteria zie besluit 2014-06 van 26-9-2014 van het CCvD Datastandaarden.

3.2.4 *Is de standaardisatieorganisatie onafhankelijk en duurzaam?*

3.2.4.1 *Is de ontwikkeling en het beheer van de standaard belegd bij een onafhankelijke non-profit standaardisatieorganisatie?*

Ja, de SIKB is een stichting zonder winstoogmerk.

3.2.4.2 *Is de financiering van de ontwikkeling en het onderhoud van de standaard voor tenminste drie jaar gegarandeerd?*

Ja, de validatietool (tevens rapportagetool om een XML bericht volgens SIKB0102 om te zetten naar een MS Excel bestand) is een betaalde dienst. De inkomsten daaruit worden ingezet voor de financiering van de SIKB beheeractiviteiten van de standaard. De gedachte achter het financieringsmodel is dat de ontwikkelaars van de standaard gratis toegang tot de standaard hebben en dat de eindgebruikers van de standaard bijdragen in de kosten van het beheer.

De expertgroep onderkent het aandachtspunt dat deze wijze van financiering onder druk kan komen te staan in het geval van een brede adoptie van de standaard. Het validatietool zal dan mogelijk minder gebruikt worden waardoor de inkomsten afnemen. De verwachting is echter dat dit nog jaren kan duren voordat het echt een probleem wordt. De oplossing is dan om over te gaan naar een model met budgetfinanciering zoals de SIKB nu ook doet voor de standaard SIKB0101 en dat in de praktijk prima werkt.

3.2.5 Is het (versie) beheer van de standaard goed geregeld?

3.2.5.1 *Heeft de standaardisatieorganisatie gepubliceerd beleid met betrekking tot versiebeheer van de standaard? (met o.a. aandacht voor migratie van gebruikers)*

Ja, het versiebeheer van de standaard vormt onderdeel van het beheermodel.

De releasecyclus voorziet in twee release per jaar. De SIKB hanteert x.y.z. duiding van de releases. Een "x" wijziging is niet backwards compatible, een "y" of "z" wijziging is dat wel.

3.2.5.2 *Is de beheerdocumentatie goed vindbaar en verkrijgbaar?*

Ja, via de website van de SIKB.

3.2.5.3 *Is het belang van de Nederlandse overheid voldoende geborgd bij de ontwikkeling en het beheer van de standaard?*

Ja, overheden nemen deel aan de diverse gremia als het CCvD Archeologie en Datastandaarden, Begeleidingscommissie en Technische Commissie.

3.2.5.4 *Is de vertegenwoordiging van belanghebbenden bij het beheer van de standaard een goede representatie van het werkingsgebied en functioneel toepassingsgebied van de standaard?*

Ja, naast vertegenwoordiging van overheidsorganisatie is ook voorzien in een brede vertegenwoordiging vanuit archeologische bedrijven, systeempleveranciers en onderwijs.

3.2.5.5 *Is het standaardisatieproces van de standaardisatieorganisatie zodanig goed geregeld dat het Forum zich kan onthouden van aanvullende toetsing bij de aanmelding van een nieuwe versie van de standaard?*

Ja, het beheer is vergelijkbaar georganiseerd als voor de standaard SIKB0101 waarvoor de SIKB het predicaat uitstekende beheer heeft gekregen.

De expertgroep beschouwt de volgende aandachtspunten als voldoende besproken en oplosbaar:

1. Afstemming tussen het CCvD Archeologie en het CCvD Datastandaarden, zie 3.2.3.1.
2. Het financieringsmodel van de beheeractiviteiten, zie 3.2.4.2.

3.2.6 *Conclusie criteria 'Open standaardisatieproces'*

De expertgroep en een aanvullende toets concludeert dat er sprake is van een open standaardisatie proces dat voorziet in voldoende waarborgen voor evenwichtige participatie van belanghebbenden, transparante besluitvorming en continuïteit. De standaard en overige informatie is vrij toegankelijk via de website van de SIKB. De expertgroep concludeert dat het predikaat 'uitstekend beheerproces' gerechtvaardigd is.

De expertgroep beschouwt het predikaat 'uitstekende beheer' als belangrijke voorwaarde omdat de lange doorlooptijd van de procedure voor het opvoeren van een nieuwe versie op de lijst de adoptie van SIKB0102 anders de zou weg staan.

3.3 **Draagvlak**

Definitie: Aanbieders en gebruikers moeten voldoende ervaring hebben bij het ondersteunen, implementeren en gebruiken van de standaard.

3.3.1 Bestaat er voldoende marktondersteuning voor de standaard?

3.3.1.1 *Kan een gebruiker de conformiteit van de implementatie van de standaard (laten) toetsen?*

Ja, middels de validatietool (tevens rapportagetool om een XML bericht volgens SIKB0102 om te zetten naar een MS Excel bestand). Dit is een betaalde dienst. De inkomsten daaruit worden ingezet voor de financiering van de SIKB beheeractiviteiten van de standaard.

3.3.1.2 *Draagt de standaard voldoende bij aan interoperabiliteit zonder dat aanvullende standaardisatieafspraken (zoals lokale profielen) noodzakelijk zijn? (toelichtende vraag)*

Ja. De uitwisselstandaard dekt inhoudelijk de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) in de breedte. Deze norm is leidend voor dit werkveld. Een belangrijk subset van gegevens binnen het KNA is de zogeheten pakbon (KNA-OS17). Deze dekt de standaard volledig.

Het is wel mogelijk om aanvullend eisen van gemeenten vast te leggen in de codetabellen.

3.3.1.3 *Zijn er referentieprofielen van de standaard aanwezig en zijn deze referentieprofielen vrij te gebruiken?*

Nee, naast het gebruik van de standaard in producten van (commerciële markt) partijen zijn er geen vrij verkrijgbare (open source) implementaties van de SIKB0102 standaard.

Het depot van de provincie Noord-Brabant heeft op dit moment een project voor de ontwikkeling van maatwerk software die SIKB0102 ondersteund en is mettertijd van plan de software beschikbaar te stellen aan andere partijen.

3.3.2 Kan de standaard rekenen op voldoende draagvlak?

3.3.2.1 *Wordt de aangemelde versie van de standaard binnen het organisatorische werkingsgebied door meerdere organisaties gebruikt?*

Deels, gezien de recente datum van vaststelling van versie 3.0. Er is inmiddels ervaring opgedaan met de implementatie van versie 2.1 van het SIKB0102 ondermeer bij DANS (KNAW, NWO), Archis (RCE), enkele provinciale depots en systeemleveranciers zoals RAAP, Archol, QLC en Econsultancy (en via deze leveranciers weer bij de private opgravende instanties). Archis, Econsultancy, Archol en RAAP implementeren versie 3.0 van de standaard of hebben deze inmiddels in productie.

Aandachtspunt is de geringe ervaring met de implementatie van versie 3.0 van de standaard.

3.3.2.2 *Wordt een vorige versie van de standaard binnen het organisatorische werkingsgebied door meerdere organisaties gebruikt?*

Ja, zie § 3.3.2.1.

3.3.2.3 *Is de aangemelde versie backwards compatible met eerdere versies van de standaard?*

Nee, de aangemelde versie 3 betreft een "x" wijziging (zie § 3.2.5.1. over de releasecyclus) en is niet backwards compatible met release 2.1. De komende releases zijn wel backwards compatible met de huidige versie 3.0.

3.3.2.4 *Zijn er voldoende positieve signalen over toekomstige gebruik van de standaard door (semi-)overheidsorganisaties, het bedrijfsleven en burgers?*

Ja, er is inmiddels ervaring opgedaan met de implementatie van versie 2.1 ondermeer bij DANS (KNAW, NWO), Archis (RCE), enkele provinciale depots en systeemleveranciers zoals RAAP. Versie 3.0 voorziet in een betere onderhoudbaarheid van de standaard in het geval van wijzigingen of aanvullingen op de codelijstlijsten: de codelijsten zijn opgenomen in separate look-up tabellen en vormen geen onderdeel meer van het XSD. Deze wijziging is ondermeer op basis van de ervaring met de eerdere release tot stand gekomen. Versie 3.0 is nog maar kort geleden vastgesteld, er is nog geen ervaring met de implementatie en daadwerkelijke toepassing in de praktijk. Een eis van opname van een standaard op de lijst is dat er meerdere gebruikvoorbeelden zijn van de versie die is ingediend. Archis, Econsultancy, Archol en RAAP implementeren versie 3.0 van de standaard of hebben deze inmiddels in productie. De expertgroep heeft expliciet aangegeven de aanmelding als versie 3 te willen doen om daarmee aan te geven dat dit zowel de huidige versie 3.0 betreft als de komende backwards compatible versies (3.x).

Het indienen van het verzoek tot opname van SIKB0102 versie 3 op de PTOLU lijst wordt onderschreven door de begeleidingscommissie van deze standaard van de SIKB. Verder is het een uitgangspunt van het CCvD Datastandaarden om een door hen vastgestelde standaard voor te dragen aan het Forum voor opname op één van de lijsten. De deelnemers van het CCvD onderschrijven dit uitgangspunt. Hiermee steunt een belangrijk deel van de belanghebbenden deze aanvraag.

De standaard – en de aanmelding ervan voor opname op de PTOLU lijst – heeft de volgende sponsors: de landelijke deponhouders Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed (RCE) en Data Archiving and Networking Services (DANS), provinciale deponhouders zoals Groningen-Friesland-Drenthe en Gelderland, Gemeenten (deponhouder en/of opgravende instantie) zoals Leiden en Breda en Delft en systeempleveranciers zoals RAAP, Go2CIT en ADLIB.

3.3.3

Conclusie criteria 'Draagvlak'

De expertgroep concludeert dat er voldoende draagvlak voor de standaard is en marktopname al op gang is gekomen. De opname op de lijst met open standaarden wordt door een brede vertegenwoordiging van belanghebbenden gesteund.

3.4

Opname bevordert adoptie

Definitie: De opname op de lijst is een geschikt middel om de adoptie van de standaard te bevorderen.

Er zijn twee lijsten: de lijst met gangbare standaarden en de lijst voor 'pas toe of leg uit'. Deze laatste lijst is bedoeld om standaarden een extra stimulans te geven wanneer:

1. Hun huidige adoptie binnen de (semi-)overheid beperkt is;
2. Opname bijdraagt aan de adoptie door te stimuleren o.b.v. het 'pas toe of leg uit' regime.

De lijst met gangbare standaarden vormt een referentie voor standaarden die veel gebruikt worden. Als standaarden voldoen aan enkele basisvoorwaarden (voor o.a. openheid), er is geen discussie over en de standaarden worden breed gebruikt, dan vindt opname op die lijst plaats.

3.4.1

Is de "pas toe of leg uit"-lijst het passende middel om de adoptie van de standaard binnen de (semi)overheid te bevorderen?

Ja, In het werkveld zijn overheidsorganisaties opdrachtgever aan de vergunninghoudende bedrijven, zelf de opgravende instantie en/of verantwoordelijk voor een landelijk, provinciaal of gemeentelijk depot. De overheidsorganisaties zijn daarmee ook veelal inkoper van een archeologisch informatiesysteem. Opname van de standaard op de PTOLU lijst zal een belangrijke drijvende kracht worden voor de overheidsorganisaties om de standaard op te nemen in het programma van eisen. Verder is de verwachting dat de nauwe betrokkenheid van vergunninghoudende bedrijven en systeempleveranciers bij de SIKB tot adoptie van de standaard leidt. De SIKB zelf is tenslotte een promotor van deze standaard.

Het is de verwachting dat nieuwe wetgeving (erfgoedwet vanaf 1-1-2016 en omgevingswet vanaf 1-1-2018) vastlegt dat de archeologiesector zich houdt aan afspraken zoals in het KNA vastgelegd. Toepassen van de KNA wordt een voorwaarde voor certificering zoals dat nu het geval is voor het verkrijgen van een vergunning.

De KNA wordt de komende tijd ook aangepast en gaat uit van "digitaal, tenzij..." voor het uitwisselen van archeologische informatie. De KNA schrijft het gebruik van SIKB0102 voor bij digitale uitwisseling van archeologische informatie. De KNA staat niet-digitaal uitwisselen van

archeologische informatie nog wel toe. SIKB0102 is niet wettelijk verplicht.

3.4.2 *Is de lijst met gangbare open standaarden het passende middel om de adoptie van de standaard binnen de (semi)overheid te bevorderen?*

Nee, het gebruik van SIKB0102 heeft nog niet de omvang die nodig is om de standaard als gangbaar te kunnen beschouwen.

3.4.3 *Conclusie criteria 'Opname bevordert adoptie'*

De expertgroep concludeert dat opname op de lijst van open standaarden als 'pas toe of leg uit' standaard bijdraagt aan adoptie. Complementaire ontwikkelingen in de wet en regelgeving (zoals de erfgoedwet) en in de ontwikkeling van inhoudelijke sectorale afspraken (zoals de KNA) krijgen zo een extra steun in de rug, en vice versa. Gebruik van de standaard is overigens niet wettelijk verplicht.

4 Adoptieactiviteiten

Gebruik van de standaard is het einddoel van het Forum en College. Plaatsing op de lijsten is hiervoor een goede stap, maar voor het daadwerkelijk adopteren (implementeren en gebruiken) van de standaard is vaak aanvullende actie benodigd. Aanvullend kan Forum Standaardisatie dan ook bijdragen aan adoptie van de standaard door het actief inzetten van adoptie-instrumenten of ondersteunende acties. Welke kansen zijn er om de adoptie te versnellen en welke drempels bestaan er die de adoptie van de standaard hinderen?

De expertgroep doet het Forum Standaardisatie de aanbeveling om bij de opname op de lijst voor 'pas toe of leg uit' ten aanzien van de adoptie van SIKB0102 versie 3 de volgende oproepen te doen:

1. Aan de SIKB om – nog meer dan nu - zorg te dragen dat met name kleine partijen ondersteuning krijgen.
2. Aan de SIKB om de betrokkenheid van de archeologische sector te verbeteren door een steviger vertegenwoordiging van systeemleveranciers/ontwikkelaars in het CCvD datastandaarden te realiseren.
3. Aan KING om SIKB0102 compliant software op te nemen in de gemeentelijke software catalogus.
4. Aan de organisatoren van de Reuvensdagen (De Stichting Reuvens, de Programmacommissie en het organiserend team) om in het programma van 26 en 27 november 2015 (en in de edities in de komende jaren) aandacht te besteden aan ontwikkelingen en implementaties van SIKB0102. Dit kan bijvoorbeeld met gerichte *call for papers* of *call for sessions* op dit onderwerp aan systeemleveranciers, opgravende instanties, gemeentelijke en provinciale depots en partijen als de RCE, DANS en de SIKB.
5. Aan de RCE om het Archeologisch Basis Register (ABR) tezamen met het archeologisch werkveld door te ontwikkelen met gebruikmaking van een goed, participatief model.
6. Aan de SIKB / het CCvD datastandaarden om de monitoring van de adoptie op te pakken met een nulmeting in 2015 en daarna iedere 2 jaar een voortgangsmeting. De meting moet niet alleen aandacht besteden aan de partijen die wel gebruik maken van de standaard maar ook de partijen die dat niet doen.